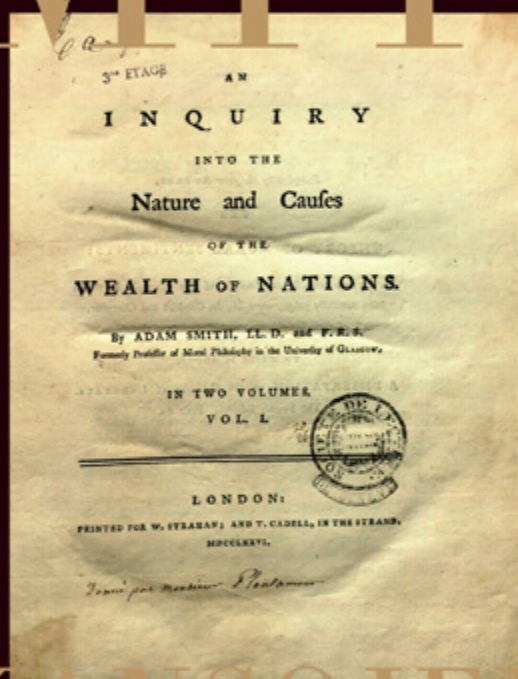

ADAM SMITH

KANSOJEN VARALLISUUS

TUTKIMUS SEN
LUONTEESTA JA SYISTÄ

Smith

KANSOJEN VARALLISUUS

TUTKIMUS SEN
LUONTEESTA JA SYISTÄ

SUOMENTANUT *Jaakko Kankaanpää*

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ | HELSINKI

Teos on *The Royal Society for the encouragement of Arts,
Manufacturers and Commerce (RSA)* -organisaation
ja Pekka Rädyn johtaman työryhmän hanke.
Suomennos on julkaistu RSA *Baltic Sea Regionin* jäsenten
ja KAUTE-säätiön tuen turvin.

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations

SUOMENKIELINEN LAITOS © JAAKKO KANKAANPÄÄ JA WSOY 2015

ISBN 978-951-0-40426-3

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

Sixten Korkman: Adam Smith tämän päivän näkökulmasta 11
Suomentajan saatesanat 14

Johdanto ja teoksen rakenne 19

ENSIMMÄINEN KIRJA

Työn tuottavuuden kasvun syistä sekä tavasta, jolla työn tulokset
luontaisesti jakautuvat eri kansankerrosten kesken 23

- I Työnjaosta 25
- II Periaatteesta, josta työnjako saa alkunsa 34
- III Miten markkinoiden laajuus rajoittaa työnjakoa 38
- IV Rahan alkuperästä ja käytöstä 43
- V Hyödykkeiden todellisesta ja nimellisestä hinnasta
eli niiden hinnasta työssä ja hinnasta rahassa 50
- VI Osista, joista hyödykkeiden hinta koostuu 67
- VII Hyödykkeiden luonnollisesta hinnasta ja
markkinahinnasta 74
- VIII Työn palkasta 83
- IX Varantojen tuotosta 106
- X Palkasta ja tuotosta työn ja varantojen ollessa erilaisissa
käytöissä 117
  - I osa Eroista, jotka ovat peräisin ammattien
luonteesta 118
  - II osa Eroista, jotka ovat peräisin eurooppalaisista
säädöksistä 136

x1 Maanvuokrasta 161

- I osa Maan tuotteista, joista voi aina maksaa maanvuokraa 163
  - II osa Maan tuotteista, joista joskus voi ja joskus ei voi maksaa maanvuokraa 178
  - III osa Miten niiden maan tuotteiden arvo, joista aina voi maksaa maanvuokraa, ja niiden maan tuotteiden arvo, joista joskus voi ja joskus ei voi maksaa maanvuokraa, vaihtelevat suhteessa toisiinsa 191
    - Poikkeama koskien hopean arvon vaihtelua neljän viime vuosisadan mittaan 193
      - Ensimmäinen aikakausi 193
      - Toinen aikakausi 206
      - Kolmas aikakausi 207
    - Kullan ja hopean arvon vaihtelusta suhteessa toisiinsa 224
    - Perusteita epäilykselle, jonka mukaan hopean arvo on yhä laskussa 229
    - Miten maanparannus vaikuttaa kolmen erilaatuisen alkutuotteen todelliseen hintaan eri tavoin 229
      - Ensimmäinen laatu 230
      - Toinen laatu 232
      - Kolmas laatu 241
    - Yhteenvedo poikkeamasta koskien hopean arvon vaihtelua 249
    - Edistyksen vaikutuksista käsityötuotteiden todelliseen hintaan 255
- Luvun yhteenvedo 259

TOINEN KIRJA

Varantojen luonteesta, kertymisestä ja käytöstä 273

Johdanto 275

- I Varantojen jakaantumisesta 277
- II Rahasta yhteiskunnan yleisten varantojen erityisenä haarana eli kansallisen pääoman ylläpidon kustannuksista 285
- III Pääoman kertymisestä eli tuottavasta ja tuottamattomasta työstä 330
- IV Korkoa vastaan lainatuista varannoista 349
- V Pääomien eri käyttötavoista 358

KOLMAS KIRJA

Vaurauden erilaisesta kehityksestä eri kansoilla 375

- I Vaurauden luonnollisesta kehityksestä 377
- II Maanviljelyksen alistetusta asemasta entisajan Euroopassa Rooman valtakunnan kukistumisen jälkeen 382
- III Kaupunkien noususta ja kehityksestä Rooman valtakunnan kukistumisen jälkeen 394
- IV Miten kaupunkien kaupankäynti edesauttoi maaseudun kehittymistä 405

NELJÄS KIRJA

Kansantaloustieteen järjestelmistä 419

Johdanto 421

- I Kaupallisen eli merkantilistisen järjestelmän periaatteesta 422
- II Sellaisten ulkomaisten tavaroiden tuontirajoituksista, joita voidaan tuottaa myös kotimaassa 445

- III Miltei kaikenlaisten tavaroiden tuonnin erityisistä rajoituksista sellaisista maista, joiden kanssa kaupparaseen arvellaan olevan epäedullinen 465
  - I osa Näiden rajoitusten perusteettomuudesta jopa kaupallisen järjestelmän periaatteiden mukaan 465
    - Poikkeama koskien talletuspankkeja, etenkin Amsterdamin talletuspankkia 471
  - II osa Näiden erityisten rajoitusten perusteettomuudesta muiden periaatteiden mukaan 481
- IV Maksunperuuksista 492
- v Vientipalkkioista 498
  - Poikkeama koskien viljakauppaa ja viljalakeja 516
- VI Kauppasopimuksista 537
  - I artikla 538
  - II artikla 538
  - III artikla 539
- VII Siirtokunnista 550
  - I osa Uusien siirtokuntien perustamisen tarkoitusperistä 550
  - II osa Uusien siirtokuntien menestyksen syistä 559
  - III osa Hyödyistä, joita Euroopalle on koitunut Amerikan sekä Hyväntoivonniemen kautta Itä-Intiaan kulkevan meritien löytämisestä 585
- VIII Yhteenveto merkantilistisesta järjestelmästä 637
- IX Maatalousjärjestelmistä eli kansantaloustieteen järjestelmistä, joissa maan tuotteet nähdään joko ainoana tai pääasiallisena kunkin valtakunnan tulojen ja vaurauden lähteenä 657

VIIDES KIRJA

Hallitsijan tai valtion tuloista 685

- I Hallitsijan tai valtion kuluista 687
  - I osa Puolustuksen vaatimista kuluista 687
  - II osa Oikeuslaitoksen kuluista 704
  - III osa Yleisten töiden ja julkisten laitosten kuluista 717
    - Artikla I Yleisistä töistä ja julkisista laitoksista, joiden tarkoituksena on yhteiskunnassa käytävän kaupan helpottaminen 718
      - Ja ensinnä niistä, jotka ovat tarpeen yleisesti kaupankäynnin helpottamiseksi 718
      - Toiseksi yleisistä töistä ja julkisista rakennuksista, jotka ovat tarpeen tiettyjen kaupan alojen helpottamiseksi 726
    - Artikla II Nuorison opetukseen tarkoitettujen laitosten kuluista 753
    - Artikla III Kaikenikäisten ihmisten opetukseen tarkoitettujen laitosten kuluista 779
  - IV osa Hallitsijan arvokkuuden ylläpidon vaatimista kuluista 807
  - Johtopäätökset 808
- II Yhteiskunnan yleisten eli julkisten tulojen lähteistä 810
  - I osa Varoista tai tulonlähteistä, jotka kuuluvat erityisesti hallitsijalle tai valtiolle 810
  - II osa Veroista 818
    - Artikla I Veroista, jotka kannetaan vuokrista. Veroista, jotka kannetaan maanvuokrasta 821
    - Veroista, jotka eivät ole suhteessa vuokraan vaan maan tuotantoon 830

	Talonvuokrien veroista	834
Artikla II	Veroista, jotka kannetaan tuotosta eli varannoista peräisin olevasta tulosta	842
	Veroista, jotka kannetaan tiettyjen ammattien tuotosta	847
Liite artikloihin I ja II.	Verot maan, talojen ja varantojen pääoma-arvosta	854
Artikla III	Veroista, jotka kannetaan palkasta	860
Artikla IV	Veroista, joiden tarkoitus on, että ne kohdistuvat erittelemättä kaikkiin tulojen lajeihin	863
	Henkiveroista	864
	Kulutustavaroiden verottamisesta	866
III	Julkisesta velasta	906
	Liite sillinpyynnin palkkiosta	949
	Hakemisto	953

ADAM SMITH TÄMÄN PÄIVÄN NÄKÖKULMASTA

KÄSILLÄ OLEVAA KIRJAA voi hyvin perustein pitää kaikkien aikojen tärkeimpänä taloutta käsittelevänä teoksena. Ei vain siksi, että Adam Smithin *Kansojen varallisuus* (1776) on ensimmäinen kokonaisvaltainen ja systemaattinen taloutta tarkasteleva teos. Kirjan suuri ansio on, että sen asettamat kysymykset ovat jokaisen yhteiskunnan kannalta ohittamattomia. Siksi sen teemoihin palataan jatkuvasti pohdittaessa talouden ja yhteiskunnan ongelmia.

Adam Smith, »taloustieteen isä», on valistusajan suuria edustajia. Valitukselle oli ominaista luottamus järjen ja tiedon merkitykseen. Ihminen ei ole vain luonnon tai jumalan armoilla elävä olento vaan toimija, joka tietoa hankkien ja sitä rationaalisesti hyödyntäen voi parantaa yhteiskuntaa ja elinolosuhteitaan. Säätö-yhteiskunnan rajoitteista ja etuoikeuksista vapautettu ihminen voi parhaiten työllään ja yrittäjyydellä luoda vaurautta ja vakautta. Tämä kehitysoptimismi on osa sitä älyllistä perustaa, jolle läntisen maailman nousu on viime vuosisadat rakentunut.

Vauraudella Smith tarkoittaa kansantalouden tuotantoa ja kansalaisten kulutusmahdollisuuksia. Näiden vahvistamista hän piti oikeana tavoitteena, toisin kuin ruhtinaan rikkauksia korostaneet merkantilistit. Smithin teoksen keskeinen teema on talouden kasvu. Sitä vauhdittavat hänen mukaansa väestön lisääntyminen ja pääomia kasvattava säästäminen. Erityistä painoa Smith antaa tehokkuutta lisäävälle työnjaolle ja erikoistumiselle. Niiden rajoitteena hän näkee markkinoiden suppeuden, minkä takia Smith kannattaa vapaakauppaa. Hän olisi hyvin ymmärtänyt meneillään olevan globalisaation taloudellisen logiikan.

Smith epäilee yrittäjien pyrkivän herkästi kartellisopimuksiin kuluttajien riistämiseksi ja suositti säätelyn purkamista toimivan kilpailun lisää-

miseksi. Hän kuitenkin kannatti työntekijöitä suojaavaa lainsäädäntöä ja esimerkiksi pankkitoiminnan säätelyä. Hän ymmärsi, että valtiovallan rooli talouden kannalta on tärkeä ja että valtiovallan tulee vastata määrättyjen julkishyödykkeiden tuotannosta.

Merkittävin Smithin ajatuksista liittyy metaforaan »näkymätön käsi», sanapariin, joka tosin esiintyy *Kansojen varallisuudessa* vain kerran (mutta on mainittu jo aiemmassa teoksessa *Moraalituntujen teoria*). Sen taustalla on kuitenkin tärkeä, talouden itseohjautuvuutta koskeva ajatus. Markkinatalous toimii ilman keskitettyä ohjausta, mutta Smithin mukaan se ei ole kaoottinen. Sitä ohjaa hintamekanismi, jolla on useita tehtäviä. Se levittää hintojen muodossa tietoa siitä, mitkä hyödykkeet taloudessa ovat niukkoja ja mitä on runsaasti. Hinnat tarjoavat myös kannustimia kohdentaa voimavaroja toisiin ja lisätä niukkojen hyödykkeiden tuotantoa. Edelleen hinnat sopeutuessaan markkinatilanteen mukaisesti tasapainottavat kysyntää ja tarjontaa. Näkemys itseohjautuvasta markkinataloudesta juontaa juurensa Smithin kirjoituksista.

Taloustieteellisen kirjallisuuden siteeratuin virke lienee seuraava: »*Emme odota, että saamme päivällistä teurastajan, leipurin tai oluenpanijan hyväntahitoisuuden ansiosta, vaan siksi, että he ajattelevat omaa etuaan*» (s. 35). Tämän voidaan tulkita tarkoittavan, että oman edun tavoittelu ei ole pahaa, itsekkyys ei ole haitaksi vaan on hyödyksi kannustamalla yksilöä työntekoon ja yrittäjyyteen. Smith oivalsi, että kilpailu vapailla markkinoilla voi suunnata yksilön toimintaa yhteiskunnan kannalta suotuisasti. Olisi kuitenkin erehdys kuvitella hänen kannattaneen täysin säätelemättömiä markkinoita tai ihannoineen ahneutta.

Smith katsoi itsekkyiden olevan hyväksyttävissä ja jopa hyödyksi normaaleissa kaupallisissa toimissa markkinoilla. Hän kuitenkin korosti sekä talouden tehokkuutta että ihmisten välistä kunnioitusta ja solidaarisuutta. Teoksessaan *Moraalituntujen teoria* hän korosti, että yksilön tulisi toimia kansalaisena vastuullisesti ja tarvittaessa myös epäitsekkäästi: »*Humaanisuus, oikeamielisyys, jalous ja huolenpito yleisistä asioista ovat ominaisuuksia, jotka ovat hyödyllisimpiä muille*.»¹ Smith ei ollut itsekkyiden apostoli.

Skotti Adam Smith (1723–90) syntyi pienessä Kirkcaldyn kaupungissa. Hän opiskeli Glasgow'n ja Oxfordin yliopistoissa klassisia kieliä, kirjalli-

¹ Suomentanut Matti Norri.

suutta ja filosofiaa. Sittenmin moraalifilosofian professorina Glasgow'n yliopistossa hän julkaisi ensimmäisen teoksensa *Moraalituntojen teoria* (1759). Vuonna 1764 Smith jätti professuurinsa toimiakseen nuoren Buccleuch'n herttuan yksityisopettajana ja seuralaisena kauan kestäneellä, Ranskaan suuntautuneella matkalla. Ranskassa Smithin katsotaan saaneen merkittäviä vaikutteita tapaamiltaan filosofeilta ja talousajattelijoilta. Siellä hän myös aloitti noin vuosikymmenen kestäneen urakan, jonka tuloksena oli *Kansojen varallisuus*. Siitä tuli nopeasti laajasti luettu menestysteos, ja sellaisena se on pysynyt.

Helmikuussa 2015

Sixten Korkman

SUOMENTAJAN SAATESANAT

ENSIMMÄINEN YRITYS *Kansojen varallisuuden* suomennokseksi näki päivänvalon vuonna 1933, jolloin WSOY julkaisi Toivo T. Kailan käännöksen teoksen alkupuolesta. Tämän »ensimmäisen niteen» nimellä julkaistun kirjan oli selvästi tarkoitus saada myöhemmin jatkokseen teoksen jälkimmäinen osa. Syystä tai toisesta hanke kuitenkin jäi puolitiehen, eikä toista nidettä julkaistu. Niinpä käsillä on nyt Adam Smithin *magnum opuksen* ensimmäinen täydellinen suomennos. Sen saatteeksi lienee paikallaan myös jokunen selityksen sana lukijalle.

Smith ei ajatuksiaan kehitellessään juuri määrittele käyttöönsä termejä, mutta muutamaaan avainkäsitteeseen hän palaa päätelmissään yhä uudelleen. Näitä suomennoksessa terminomaisen käsittelyn saaneita ilmauksia ovat työn palkka (*wages of labour*), vuokratiljelijöiden maksama maanvuokra (*rent of land*) sekä varantojen tuotto (*profits of stock*). Lisäksi Smith erottaa erityiseksi varantojen muodoksi yksinomaan sijoituskäyttöön varatut varannot eli pääoman (*capital stock* tai lyhyemmin *capital*). Smithin runsaasti viljelemä käsite *interest* puolestaan on yleensä muulloin kuin korkoa tarkoittaessaan suomennettu lyhykäisesti sanalla etu, koska asiallisesti puhe on taloudellisesta edusta ja sen tavoittelusta. Intressi-sanaan turvautuminen olisi ollut tarpeeton tyyliirikko.

Muuten en ole suomennoksessa pyrkinyt terminologiseen apparaatiin, koska myöskään Smith ei sellaista rakentele, joten sanonta on saanut vapauden noudattaa luonnollisen kielen mukaisia vaihteluja. Esimerkiksi Smithin ajatuksille hyvin keskeinen sana *manufacture* tarkoittaa milloin käsityötä vastakohtana maanviljelykselle, milloin jotakin tiettyä käsiteollisuuden alaa, milloin käsityön tuotteita ja milloin työpajaa, jossa noita tuotteita valmistetaan. Niinpä samainen merkitysten vaihtelu näkyy myös käännöksessä. Vastaavasti sana *employment* saattaa joskus tarkoittaa ammattia, toisinaan ihmisten työllistämistä ja joskus pääoman käyttöä eli sijoittamis-

ta, ja näin ollen myös sen suomennos on kussakin yhteydessä väistämättä erilainen.

Vanhat brittiläiset mittayksiköt on kirjassa esiintyvien runsaiden laskelmien vuoksi pitänyt säilyttää sellaisinaan. Olen mahdollisuuksien mukaan käyttänyt niistä vanhojen suomalaisten mittojen nimiä varovasti soveltaen. Muutamissa kohdin olen joutunut turvautumaan uudissanoihin. Keskeinen elintarvikkeiden painomitta oli Smithin aikaan avoirdupois-naula, joka vastasi n. 454 grammaa. Se jakaantui 16 unssiin (n. 28 g), ja sen kerrannaisia olivat sentneri eli 100–120 naulaa, usein 112 naulaa (n. 51 kg), sekä 20 sentnerin tonni. Tärkeässä asemassa viljan kauppamittana oli kahdeksasta tai yhdeksästä bushelistä koostuva vetomitta neljännys, jonka koko vaihteli 300 litran molemmin puolin. Muutkin *Kansojen varallisuudessa* esiintyvät kauppamitat, kuten tynnyri, härkätyynyri, pekki ja kaldroni, olivat vetoisuudeltaan paikkakunnan ja kauppatavaran mukaan vaihtelevia, joten niitä on mahdotonta yksiselitteisesti määritellä. Niitä koskevat täsmälliset tiedot eivät kuitenkaan ole välttämättömiä Smithin päätelmien seuraamiseksi.

Kirjassa esiintyvistä brittiläisestä rahasta sanottakoon pari sanaa. Tämän vuoteen 1971 asti Isossa-Britanniassa käytössä olleen rahajärjestelmän perusta oli hopeapunta, joka koostui 20 shillingistä, ja shillinki puolestaan oli jaettu 12 penniin; näin punta oli 240 penniä. Näiden rahojen lisäksi käytössä oli guinean kultakolikoita, joiden arvoksi oli vakiinnutettu 21 shillinkiä eli 1 punta 1 shillinki. Tekstissä satunnaisesti esiintyvä puolen kruunun kolikko merkitsi puolikasta neljännespunnasta, joten sen arvo oli 2 shillinkiä 6 penniä. Alkujaan punnan rahasumma tarkoitti naulan painoista hopeamäärää, minkä vuoksi englannin sana *pound* edelleen merkitsee yhtä lailla sekä rahayksikkö puntaa että painoyksikkö naulaa. Käännöksessä näiden kahden merkityksen ero tietenkin tulee väistämättä esiin.

Englannin puhujalle vieraat erisnimet, joissa Smithin oikeinkirjoitus poikkeaa totutusta (*Pizzarro, Chili, Fernambuco*), esiintyvät käännöksessä nykysuomeen vakiintuneissa muodoissaan. Erityismaininnan ansaitsee 1700-luvun maantieteellinen termi *Tartary*, joka tarkoitti valtaosaa Uralin ja Kaspianmeren takaisesta pohjoisesta Aasiasta. Suomennoksessa se on nimeltään Tataria, ja vastaavasti Pohjoista jäämerta kutsutaan Tatarian-mereksi.

Suomennos perustuu Penguin Booksin vuoden 1999 kaksiosaiseen ediotioon, jossa satunnaisesti esiintyviä virheitä on tosin korjattu muiden tekstilähteiden avulla.

Olen viettänyt – muiden suomennostöiden ohella – parisen vuotta urastani *Kansojen varallisuuden* parissa ja voin sanoa viihtyneeni Adam Smithin seurassa hyvin. Monet Smithin käsittelemistä yksittäisistä taloudellisista kysymyksistä ovat vaipuneet historian hämäriin, ja hänen todistelunsa saattavat perusteellisuudessaan tuntua työläännyttäviltä. Silti hänen vakaassa ajatuskulussaan ja pyrkimyksessään kaivaa todellisuuden lainalaisuudet esiin mitä erilaisimpien käytettävissä olevien lähdeaineistojen uumenista on jotakin perin viehättävää. Samaa viihtymistä toivon myös lukijalle.

Haluan myös kiittää dosentti Juhana Lemettiä ja asianajaja Matti Norria heidän näkemyksistään ja asiantuntevista neuvoistaan. Dosentti Lemetti on lisäksi varustanut tekstin muutamilla selittävillä huomautuksilla, jotka on merkitty asteriskein tai erotettu Smithin omista huomautuksista hakasulkein. Kiitokseni myös kustannustoimittaja Juha Honkalalle, jonka tarkkuus ja laajat tiedot säästivät käännökseni monilta kiusallisilta virheiltä. Kaikki kirjaan mahdollisesti jääneet puutteet ovat tietenkin minun vastuullani.

Helmikuussa 2015
Jaakko Kankaanpää

AN
I N Q U I R Y
INTO THE
Nature and Causes
OF THE
WEALTH OF NATIONS.

By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of GLASGOW.

IN TWO VOLUMES.

VOL. I.

LONDON:

PRINTED FOR W. STRAHAN; AND T. CADELL, IN THE STRAND.

MDCCLXXVI.

JOHDANTO

JA TEOKSEN RAKENNE

JOKAINEN KANSA saa vuoden mittaan tekemästään työstä varat, jotka tarjoavat sille sen vuoden mittaan kuluttamat elämän välttämättömyydet ja mukavuudet ja jotka koostuvat aina joko sen oman työn välittömistä tuloksista taikka siitä, mitä noilla tuloksilla muilta kansoilta ostetaan.

Tästä seuraa, että koska mainittuja työn tuloksia tai sitä, mitä näillä työn tuloksilla ostetaan, on joko runsaammin tai niukemmin suhteessa siihen, kuinka paljon väkeä on niitä kuluttamassa, kullakin kansalla on joko runsaammin tai niukemmin elämän välttämättömyksiä ja mukavuuksia, joita se tarvitsee.

Tätä suhdetta säätelee kunkin kansan kohdalla kaksi eri tekijää, nimittäin ensinnäkin se taito, kätevyys ja harkinta, jolla työtä yleisesti tehdään, ja toiseksi se, kuinka paljon hyödyllisen työn tekijöitä on suhteessa niihin, jotka eivät tee hyödyllistä työtä. Olivatpa kansan asuinsijojen maaperä, ilmanala tai laajuus millaiset tahansa, sen vuosittain nauttimien hyödykkeiden määrä riippuu sen kulloisissakin oloissa väistämättä näistä kahdesta tekijästä.

Lisäksi näyttää olevan niin, että kansan nauttimien hyödykkeiden määrä on vahvemmin riippuvainen edellisestä kuin jälkimmäisestä. Metsästäjistä ja kalastajista koostuvien villikansojen joukossa jokseenkin jokainen ihminen, joka suinkin kykenee, tekee jonkinlaista hyödyllistä työtä ja pyrkii kykyjensä mukaan hankkimaan elämän välttämättömyydet ja mukavuudet sekä itselleen että sellaisille heimonsa jäsenille, jotka ovat joko liian vanhoja, liian nuoria tai liian vaivaisia itse metsästäämään ja kalastamaan. Sellaiset kansat ovat kuitenkin niin kurjia ja köyhiä, että ne ovat usein silkan puutteen vuoksi pakotettuja, tai ainakin uskovat olevansa pakotettuja, joko suoranaisesti surmaamaan lapsiaan, vanhuksiaan tai pitkällisistä

sairauksista kärsiviä tai sitten jättämään heitä heitteille nääntymään nälkään tai päättymään villipetojen suihin. Sen sijaan sivistyneiden ja menestyvien kansojen keskuudessa on niin, että vaikka suuri osa ihmisistä ei tee lainkaan työtä, ja vaikka monet heistä kuluttavat kymmenen tai usein satakina kertaa sellaisen työn tulokset, jota valtaosa työtä tekevästä ihmisistä tekee, kansan yhteensä tekemän työn tulokset ovat niin runsaat, että niistä usein riittää kaikille kyllin ja että jopa köyhin ja halpa-arvoisin työmies, kunhan hän vain on säästäväinen ja ahkera, saattaa nauttia suuremmasta määrästä elämän välttämättömyyksiä ja mukavuuksia kuin mitä yksikään villi-ihminen pystyy hankkimaan.

Tämän työn tuottavuudessa tapahtuneen nousun syyt sekä järjestys, jonka mukaan työn tulokset luonnostaan jakautuvat yhteiskunnan eri kerroksiin kuuluvien ihmisten kesken heidän asemansa mukaan, muodostavat tämän tutkimuksen ensimmäisen kirjan.

Olivatpa taito, kätevyys ja harkinta, joilla kansa tekee työtä, millaisella tasolla hyvänsä, kansan vuosittain nauttimien elämän välttämättömyyksiä ja mukavuuksien runsaus tai niukkuus riippuu, tuon tason pysyessä ennallaan, väistämättä siitä, kuinka suuri osa ihmisistä tekee vuosittain hyödyllistä työtä ja kuinka suuri osa ei sitä tee. Hyödyllisten ja tuottavien työntekijöiden lukumäärä, kuten tuonnempana havaitaan, taas riippuu kaikkialla siitä pääomaksi kutsuttujen varantojen määrästä, jota käytetään ihmisten asettamiseksi työhön, sekä siitä erityisestä tavasta, jolla pääomaa käytetään. Niinpä toisessa kirjassa käsitellään pääomaksi kutsuttuja varantoja, niiden hidasta karttumista sekä sitä, miten ne saavat aikaan erilaisia määriä työntekoa sen mukaan, millaisella tavalla niitä käytetään.

Kansat, jotka ovat kohtuullisessa määrin edistyneet työnteon taidossa, sujuvuudessa ja harkinnassa, ovat seuranneet kehityksessään hyvin erilaisia polkuja, eivätkä ne kaikki ole olleet yhtä suotuisia työn tulosten runsauden kannalta. Muutamat kansat ovat ottaneet asiakseen suosia erityisesti maaseudun elinkeinoja, kun taas toiset ovat suosineet niitä elinkeinoja, joita harjoitetaan kaupungeissa. Tuskinpa yksikään kansa on kohdellut kaikkia elinkeinojen lajeja puolueettomasti ja tasapuolisesti. Rooman valtakunnan häviöstä lähtien Euroopassa noudatetut menettelytavat ovat olleet suotuisampia käsityölle, käsiteollisuudelle ja kaupalle, toisin sanoen kaupunkien elinkeinoille, kuin maanviljelykselle eli maaseudun elinkeinolle. Olosuhteet,

joissa nämä menettelytavat ovat saaneet alkunsa ja vakiintuneet, selitetään kolmannessa kirjassa.

Vaikka tällaiset käytännöt ovat saattaneet alkujaan syntyä tiettyjen ihmisryhmien yksityisistä eduista ja käsityksistä ilman minkäänlaisia pyrkimyksiä tai suunnitelmia, jotka tähtäisivät yhteiskunnan yleiseen hyvinvointiin, ne ovat olleet pohjana toisistaan jyrkästi poikkeaville kansantaloustieteen teorioille, joista toiset korostavat kaupungeissa harjoitettavia elinkeinoja, kun taas toisille ovat tärkeitä maaseudun elinkeinot. Näiden teorioiden vaikutus on ulottunut oppineiden miesten mielipiteiden lisäksi myös ruhtinaiden ja itsenäisten valtioiden tapaan hoitaa asioitaan. Neljännessä kirjassa olen pyrkinyt selostamaan, niin täydellisesti ja selkeästi kuin suinkin pystyn, nämä erilaiset teoriat sekä erilaiset vaikutukset, joita niillä on ollut eri aikoina eri kansoihin.

Neljän ensimmäisen kirjan tehtävänä on selittää, mistä ovat eri aikoina koostuneet kansan suuren enemmistön tulot eli millaiset ovat olleet ne varat, joista eri kansakunnat ovat eri aikoina nauttineet hyödykkeitä kulutuksensa tyydyttämiseksi. Viidennessä ja viimeisessä kirjassa käsitellään hallitsijan tai valtion tuloja. Tässä kirjassa olen pyrkinyt ensinnäkin osoittamaan, mitkä ovat hallitsijan tai valtion välttämättömät menot ja mitkä näistä menoista pitäisi kattaa kaikkien yhteisellä kustannuksella, samoin kuin mitkä niistä puolestaan lankeavat jollekin tietylle yhteiskunnan osalle tai sen yksittäisille jäsenille, sekä toiseksi, millä erilaisilla menetelmillä koko yhteiskunta voidaan saattaa maksamaan niitä yhteisiä kuluja, jotka kuuluvat kaikkien kannettaviksi, samoin kuin mitkä ovat kunkin menetelmän edut ja haitat, sekä kolmanneksi ja viimeiseksi, mikä on syynä siihen, että lähes kaikki nykyajan valtiot ovat joutuneet panttaamaan osan näistä tuloistaan eli ottamaan velkaa ja mikä on tällaisten velkojen vaikutus todelliseen varallisuuteen eli yhteiskunnan maiden ja työnteon vuotuiseen tuotantoon.

ENSIMMÄINEN KIRJA

*Työn tuottavuuden kasvun syistä
sekä tavasta, jolla työn tulokset luontaisesti
jakautuvat eri kansankerrosten kesken*

I LUKU

Työnjaosta

SUURIN PARANNUS, joka on tapahtunut työn tuottavuudessa, samoin kuin valtaosassa siitä taidosta, sujuvuudesta ja harkinnasta, jolla työtä kaikkialla johdetaan ja tehdään, on ilmeisesti ollut työnjaon seurausta.

Työnjaon vaikutus yhteiskunnan kokonaisuuteen on helpompi ymmärtää, jos tarkastellaan sen vaikutuksia joillakin erityisillä tuotannonaloilla. Yleensä katsotaan, että se on viety pisimmälle muutamilla hyvin vähäpätöisillä aloilla, joskaan ei ehkä siksi, että se tosiasiaassa olisi niillä sen pidemmällä kuin merkittävämmillä aloilla, vaan siksi, että aloilla, joiden tarkoituksena on tyydyttää pienten ihmisjoukkojen pieniä tarpeita, työmiesten kokonaismäärä on väistämättä vähäinen; niinpä erilaisia töitä tekevät miehet voidaan usein koota samaan työpajaan, missä heitä kaikkia on mahdollista tarkastella samaan aikaan. Sen sijaan suurilla käsiteollisuuden aloilla, joiden tarkoituksena on tyydyttää kansan suuren enemmistön suuria tarpeita, jokaisesta erilaista työtä tekee niin lukuisa määrä työmiehiä, että heitä olisi mahdollonta koota saman katon alle. Yleensä heistä näkee samaan aikaan vain ne, jotka tekevät samanlaista työtä. Vaikka sellaisessa käsityössä työ saattaa todellisuudessa olla jaettu paljon useampiin toisistaan eroaviin osiin kuin vähäpätöisemmillä aloilla, työnjako ei ole yhtä ilmeistä eikä se ole herättänyt yhtä suurta huomiota.

Esimerkkinä hyvin vähäpätöisestä käsityöstä, jolla työnjako on kuitenkin herättänyt suurta huomiota, voidaan mainita nuppineulan teko; työmies, joka ei ole saanut oppia tälle alalle (josta työnjako on tehnyt oman erityisen ammattinsa) eikä ole tottunut sillä käytettyihin koneisiin (joiden keksiminen on luultavasti samaisen työnjaon ansiota), pystyisi mahdollisesti, tarmonsaa

Kansojen varallisuus, tutkimus sen luonteesta ja syistä – ensimmäistä kertaa kokonaisuudessaan suomeksi

ADAM SMITHIN *Kansojen varallisuus* on klassisen taloustieteen perusteos ja silloisen yhteiskunnan ja sen kehityksen syvälinen analyysi. Nykyaikaisen kansantaloustieteen isäksi kutsuttu Smith piti itseään ensisijaisesti moraalifilosofina ja päätyönään vuonna 1759 julkaistua teosta *The Theory of Moral Sentiments* (suomennos *Moraalituntujen teoria*, 2003), mutta myöhemmät sukupolvet ovat antaneet suurimman painon hänen kansantaloustieteen teorialleen, joka vaikuttaa edelleen ajatteluamme yksilön, yrityksen ja valtion roolista yhteiskunnassa ja taloudessa.

Smith seurasi aikansa valistusfilosofista keskustelua, ja uudet ajatukset muun muassa kaupan vapaudesta tekivät häneen vaikutuksen. Paitsi ranskalaisen oppineiden ja filosofien ryhmän, ensyklopedistien, aatteista hän omaksui vaikutteita myös ystävältään, filosofi David Humelta. Samantapaisia ajatuksia talouden ja valtion suhteista olivat eräät Smithin aikalaiset julkaisseet jo aiemmin, ja esimerkiksi suomalainen Anders Chydenius puolusti kirjoituksessaan *Den nationnale winsten* (1765, suomennos *Kansallinen voitto*) elinkeinovapautta, mutta Smithin merkitys aatteiden levittämisessä ja soveltamisessa kansantalouteen on ollut perustavanlaatuisen.

Adam Smithin näkemys oli, että valtion on turvattava yhteiskunnan järjestys ja turvallisuus, mutta muutoin yksityinen kansalainen voi toimia markkinataloudessa verraten vapaasti. Smithin mukaan kansalaisen tahto ja mahdollisuus edistää omia etujaan johtaa »näkyttömän käden» ohjaamana taloudellisten etujen saavuttamiseen ja hyötyyn koko yhteiskunnalle, silloin kun kaikilla kansalaisilla on samat taloudelliset perusvapaudet. Smith korostaa, että viime kädessä kansojen varallisuus syntyy yksilöiden tekemän työn kautta.

